

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szét-küldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.	Szerkesztői s kiadói iroda: Nagy-híd-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová minden a lap úgy szellemi, mint anyagi részét illető küldemények intézendők.	Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számíttatik.

Dr. Hildesheimer körlevele.

(?) Már e lapok 4 ik számában volt jelentve, hogy az ugynevezett orthodox rabbik egy része lépéseket készül tenni annak bebizonyítására, hogy az izraeliták két különvált hitet vallanak, és ehhez képest vagy orthodoxok, vagy nemorthodoxok.

E tárgyról minap írott cikkünkben mi csak sejtlemképen mondhattuk, hogy a gyakorlati cél aligha lehetend más, mint a teljes szakadás állami elismerés mellett, tehát a schisma in optima forma!

Fájdalom, sejtelmünk nem csalt meg!

A kilátásba helyezett lépés, az actio, mely eddig a titkosság fátyola alá volt rejtve, napvilágra jutott, és mint dr. Hildesheimer kis-mártoni rabbi urnak körlevele jelenkezik, melyben fölszólítja a rabbikat, hogy egy általa tervezett közzeendő nyilatkozathoz aláírásukkal hozzájáruljanak.

E nyilatkozat a többi között kimondja, hogy „az orthodox zsidó csak az olyan **községi** életben találhatja megnyugvását, melyben a zsidó vallástörvények pontos teljesítésének lehetősége biztosítva van.“

S minthogy dr. Hildesheimer ur e biztosítékot a jelenlegi községi szervezetben fenn nem találja, tehát természetes, hogy az orthodox — helyesebben hildesheimeri — zsidóknak megnyugtatására új és az eddigiektől különvált hildesheimeri községet kell alapítani.

Itt tít ki magát a szeg a zsákból!

Miért üt Hildesheimer ur ilyen nagy lármát? honnan e tulságos buzgóság?

Dr. Hildesheimer magyarországi rabbi, s körlevelét is a magyarországi rabbikhoz intézte, hogy a bécsi országos törvényszék előtt tett nyilatkozatok ellen sikra szálljon.

Mi okból? mi nekünk Hekuba? mi közünk nekünk a bécsi sajtóperekhez?

Azt dr. Hildesheimer is tudja, hogy sem a bécsi törvényszék ítélete, sem a bécsi rabbi tanuvallomása egy percel sem fogja késleltetni a Messiás eljövetelét; valamint viszont a világ valamennyi rabbijának nyilatkozata nem fogja azt siettetni.

A tudományos cáfolat sem lehetett dr. Hildesheimer célja, mert annak egészen más a módja, mint a tömeges nyilatkozás.

Tehát, mit akarhat mégis a kis-mártoni nagy férfiú?

Olvasóink nagyobbára emlékezni fognak még, hogy egy bécsi bankár, kkit közönségesen „jeruzsálemi herceg“-nek neveznek, gróf Thun miniszterségének idejében

nagyon fáradozott abban, hogy a magyarhoni izraelita pénzalaphól Bécsben egy félmillió áru „orthodox zsinagóga“ építtessék. Ha Bécsben orthodox zsinagóga lesz, oda orthodox rabbi is kell, és a „jeruzsálemi herceg“ Hildesheimer urnak régi, különös pártfogója!

Tehát be kell bizonyítani, hogy a bécsi orthodox zsidók a jelenlegi bécsi rabbiban és a jelenlegi bécsi községekben megnyugvást nem találhatnak; akkor kell, hogy legyen bécsi orthodox község, bécsi orthodox zsinagóga, s mindenek felett bécsi orthodox rabbi, vagy mint bizonyos urak nevezni szeretik — orthodox püspök!

Ezért ütünk lármát, ezért írunk körlevelet, és e célra akarjuk felhasználni a magyarhoni rabbik aláírását!

Ha oly együgyü nem volna, még ravasznak is mondhatnók e tervet.

Dr. Hildesheimer elfelejtette, hogy még a gyermekiskolában tanult Aesopusnak egy meséjét, mely — mutatis mutandis — nagyon ráillik ezen esetre.

A csörgedező pataknál áll fent a farkas, lent a bárány; természetes, hogy a farkas a bárányt szét akarja tépni, ürügyül elég jó neki az, hogy a bárány a vizet zavarja. Hogy a csermely minden habja egy-egy kristály — az nem baj; miért nem mondhatná a farkas, neki arról más hite van, neki zavaros, ő „nem talál megnyugvást“ ebben a tisztaságban?

Tegyük a bárány helyébe a jámbor bécsi rabbit, ki csakugyan senkinek sem vétett, a farkaséba dr. Hildesheimer, és megértjük a dolgot.

Egyébként, mint minden rosznak, ugy ennek is meg lehet a maga jó oldala; dr. Hildesheimer tulhajtása talán kiábrándítandja az elámitottakat, és ismét szorosabban egyesítend ama közös célban, megőrizni a zsidó név és becsület tisztaságát, megóvni azt mind attól, a mi árnyat vonhatna isteni vallásunk magasztosságára, mind attól, a mi chilul hasem!

Miként lehetne hazánkban jó elemi iskolákra szert tennünk?

Rosenmeyer Izsáktól.

II.

Ha azt kérdem magamtól: mi tulajdonképen az emberi tanítás lényege, ugy találom, hogy az oktatás legelső alapelve a szemléleten alapul, és hogy minden ismeretnek a szemléletből kell erednie s arra ismét visszave-

zethetőnek lennie. Taníts szemléletileg! ez az új paedagogia főalapelve, az újabb iskolabeli elemi oktatásának vezéreszméje. Módszer nélküli kezelésnek ne legyen helye s a honi tanodáknak kiválólág az a hivatásuk, hogy ez elvet minden következményeivel keresztülvigyék, és hogy minden oktatást szemléletre alapítsanak.

Ha Bach Sebestyén egy tanítványának zongoraművet kelle betanulnia, akkor a mester azt mindig előbb előjátszotta és figyelmeztette, mikép kell hangzania; a hallott a tanuló lelke előtt lebegett s ez nem nyugodott, míg a mű előadásában a mintaképet lehetőleg meg nem közelítette. A szakavatott és hivatása iránt lelkesedő tanító a szemléleti uton a legszebb tanítási eredményt fogja eszközölni az elemi osztályban; csak hogy ovakodnia kell itt minden szélsőségtől, s örködni, hogy mind az emle, mind az érzellem egyiránt kiköpeztessek.

Ha az itt követelt összhang a tanításnál foganatosítatik és kellő gond fordítatik arra, hogy egy tárgy se léptessék előtérbe egy másik rovására, akkor a tanító szava kedves dalként fog az ifjuság kedélyébe nyomulni s akaratlanul annyira erőt venni rajta, hogy a tanítótól tapasztaltak egész lelkét áthatják.

E bevezető megjegyzések után az elemi osztályok tárgyait a következőkben foglaljuk össze:

1. Vallástán (héber olvasás, imafordítás, áldások, bibliai történet).

2. Írás-olvasási oktatás (olvasás, nyelvtan, helyesírás, írás).

3. Érzéki szemléleti oktatás (értelemmel való olvasás, természetrajz, honisme).

4. Számolás. (5.) R a j z. (6.) E n e k.

1. Vallástán.

A vallástani oktatás az elemi tanoda legfontosabb tárgya, mert általa kell a gyermeknek előkészítenie a zsidóság alapigazságainak felvételére, s az szolgál vallási és erkölcsi érzelmének termékenyítésére. Felőlő az, hogy a vallástánítás eddigelé semmi viszonyba nem hozatott a szemléleti módszerrel. Es pedig mégis meg kell ennek történnie, ha az erkölcsi szemléleti oktatásnak (vallástának) a tantervben külön órák jussanak s ha annak legalább a második tanév második folyamában a bibliatanításban kell gyökereznie. Vagy azt hiszik, hogy itt a zsenge ifjuságnál már magasabb tudományos theologiai problémák tárgyalandók? Bármennyire ágazzanak is szét a paedagogusok nézetei, azon tekintetben mind megegyeznek, hogy a bibliai történet egyszerű alakjában fölőtte alkalmas a gyermeki kedély elevenítésére és sokkal több anyagot nyújt a vallástánításra, mint valamennyi erkölcsi történetke együttvéve. A bibliai történetben is sokat találunk ugyan, mi a gyermek szemléletkörén kívül esik; de hisz épen az a tanító feladata, hogy a gyermekkel az ismeretleneket megismertesse. Közelfekvő kérdés tehát, mikép adandó elő a bibliai történet? a bibliához kapcsolandó-e, avagy a biblián kívül még bibliai történet (ugynevezett bibliai catechismus) is adandó a gyermek kezébe.

Nem lehet ugyan arra gondolni, hogy a biblia az első tanévben tankönyvül alkalmaztassék, de figyelem fordítandó arra, hogy a második tanévben, mihelyt a fiúk csak némileg tudnak héberül olvasni, naponkint bibliai oktatásban részesüljenek.

Az elemi tanításra nézve semmiképen sem alkalmas a pentateuch összes anyaga, s bármily kevéssé pártoljuk is a chrestomathiai összeállítást, mégis szükséges egy ilyen kalászat. Miután תולדות ישראל-eink azt nem nyújthat-

ják, mit a sz. írás egyszerű s mégis magasztos alakjában szolgáltat, és miután mi a bibliatanítás érdekében néptanodáinkban a תולדות ישראל-t nem pártoljuk, a theologok feladata volna e kérdésre felelni: megengedhető-e vallási szempontból a sz. írás azon fejezeteinek szőszerinti összeállítása, melyek az elemi tanításra alkalmasak vagy nem? Ha igen, akkor ily összeállítás szótárral kapcsolatban nagyérdemű irodalmi vállalat volna egy honi paedagogra nézve; míg ha meg nem engedhető, a tanítónak nincs egyéb választása, mint a bibliának tanításra nem alkalmas helyeit átlapoztatni. Aligha szükséges paedagogiai szempontból indokolni e követelésünket, miután egyrészt az erkölcsi érzületre való tekintetből oly helyeket, mint Mózes I. k. 9. fejt. 22—25 v. és különösen Mózes I. k. 19. fejt. 30—38 v.; 34., 35. fejt. elemi tanodában nem engedhet senki sem fordítatni; másrészt pedig egyéb helyek ily koruakra nézve fölőtte nehezek, homályosak egyáltalán nem igen érthetők*). Bármily gyermekdeden adja is elő a sz. írás e történeteket és bármily egyszerű a biblia nyelve, mégis sokkal magasztosabb, sem hogy a gyermekek annak tartalmát könnyen fölfoghassák. És ez okból kívánjuk, hogy a tanító a héberből magyarrá fordított mondatokat a gyermekeknek még egyszer és pedig gyermekded nyelven előadja. Ehhez járul, hogy őseinknek sz. földi szokásai, intézményei s erkölcei a gyermekre nézve részben teljesen idegenek és már ezért is kívánatos, hogy a fordítás gyermekies nyelven újból értelmeztessék, és hogy ugyanazon tárgyat gyermekies szellemben szerkesztett bibliai töetenelemben ismét olvassa.

Keresztülvihető-e ezen nézetünk intézeteink többségében? Kívánják-e iskolagyermekjeink szülői a bibliatanítás ily rationalis kezelését? nem elégséges, hogy a kisderek בראשית-tigy fordítják: „kezdetben“ s a דאוןת el tudják mondani, minek fárasztjuk őket még az erkölcsi nézlettanítással is? mire valók a gyermek előtt érthetlen helyekhez adandó magyarázatok? mire való Mózes I. k. 4. fejt. 20. v.-ének fordításánál a nomád és pásztorélettről, M. II. k. 11. fejt. 5. v.-énél kézimalmokról, vagy épen M. V. k. 22. fejt. 8. v.-énél a keleti házak sik tetejéről s építésmódjáról szólni? hisz elég, ha a gyermek a tanultat elhadarni tudja s az atya a vizsgálatot azon megjegyzéssel hagyhatja el: „az én fiacskám pompásan elmondta az egész chümešt.“

De mikép bírható meg a néptanodákban ily tetemes anyag, ha ily alapos paedagogai kezelést követelünk? Nem mutathat-e föl a chöder a paedagogia mellőzése dacára kitünő eredményeket a héberből?

(Vége köv.)

A pesti izr. hitközség óvodaintézete.

Hogy valamilyen község műveltségi fokát megismerhessük, erre nézve legbiztosabb próbakő gyanánt szol-

*) Ezzel korántsem akarjuk az előadott módon közlendő bibliatanítással ennek szétárbolását pártolni néptanodáink felsőbb osztályaiban; sőt inkább abbéli határozott nézetünket mondjuk ki, hogy a bibliatanításnál a felsőbb osztályokban egészen más irány követendő, mint az elemiekben, és vissza fogunk e tárgyra térni, midőn a bibliának néptanodáink felsőbb osztályaiban való tanításáról szólandunk.

gálnak azon intézmények, melyeket tagjainak szabad jóakarata és emberszeretete alapított és melyek szegény hitsorsosaik v. embertársaik anyagi s szellemi javának előmozdítására alkalmasak. Iskola és imaház, kóroda, levest-osztó intézet és árvaház, ama becses gyöngyök, melyek együttvéve oly ékszerszerű képeznek, melynek sugárfénye mintegy üdvözít és barátot és ellenséget egyaránt rokonszenvre indít.

Hála égnek! Izrael homlokán e ragyogó ék ezredévi viszály és balszerencse közt az igazságtalan üldöztetések és kegyetlen elnyomások dacára is ragyogóan tündököl.

Mindamellet, hogy ellenei Kaiu bélyegét akarák homlokára sütni, és őt aljas méregkeverővé és gyalázatos gyermekgyilkossá alacsonyítani, Izrael mégis Istenbe helyezett tántoríthatlan bizalma tisztán maradt minden fertőztetéstől.

Igen, a jó tett erénye él és mély gyökeret vert minden izraelita szívében, és legszebb kifejezését találja a szűkölködők segélyezése és betegek ápolásában, a szegények valamint árván maradt gyermekek gondos nevelésében.

A pesti hitközség az említett állításhoz a legcsalhatatlanabb bizonyítékot nyújtja; a négy nyilvános iskola, egy a maga nemében jeles izr. kórház, több betegápoló- és halotti egyesület, egy levestosztó intézet — tagjainak áldozatkészsége által tartatnak fenn; de mindezeket koronázza azon nagylelkűség, melylyel több száz szegény iskolagyermek évenként téli ruházattal láttatik el, a mi minden télen legalább is 4—5000 forintba kerül.

Az itteni izr. hitközség történelme írójának fenmarad azon felette háládatos munka: hogy az imént felsorolt intézetek keletkezését és emelkedését megismertesse.

Nekem ezuttal csak az legyen megengedve, hogy a „M. I.“ tisztelt olvasóinak figyelmét oly egyintézetre irányozzam, mely csendes szerénységben közel félszázadon át folytatja áldásdus működését a növekedő ifjúság javára és üdvére. Értem az izr. községi ovodát.

De mielőtt ezen intézet valódi történetéhez fognék, legyen szabad még néhány szóval ezen honunkban — elég sajnos — még igen gyéren képviselt kisdodóvó-intézetek magas és szent céljára derítőbb világosságot vetni s talán sikerülend azon számos egyéneknek, kik ilyenmű intézetek iránt talán elfogultsággal viseltetnek, azok hasznáról és szükségességéről meggyőzni.

Az ember életének már második és harmadik évében nyilvánulnak a gyermekekben vágyak és érzelmek, melyek mosolygásban és sírásban jelentkeznek, noha még nem fejezi ki gondolatait szavak által.

A mit nálunk a gondolkodás tesz, az náluk csak a

szemlélt tárgyak viszontlátása és az érzelmek megújulása által történik.

Fejükben minden csak képekben vagy inkább élénk jelenetekben ismétlődik. Ha a benyomások eleinte mulók is, mégis gyakori ismétlés által mindig mélyebb nyomokat hagynak maguk után és a lélekben oly érzületet idéznek elő, mely azoknak ismétlését mindig jobban és jobban könnyíti.

Ily módon jelöltetik ki minden érzelmeinknek, melyek jövőendő egész életpályánk irányát döntenek el, erényre vagy bűnre vezető útja.

És e gyermeki benyomásoknak és az ezen korban nyilvánuló tetteknek művelő irányt adni főfeladata a kisdodóvó intézeteknek.

Igaz ugyan, hogy isteni és emberi törvények szerint az anya kötelessége egyedül szíve gyermekét nevelni és ápolni, őt a jóra és igazra tanítani és isteni atyánk szeretetére és imadására buzdítani, lelki életét fejleszteni, főleg pedig arról gondoskodni, hogy gyermeke a tanoda látogatását megelőző éveiben, melyek az egész élet kifejlődésére nézve döntő hatásuak, testre és lélekre nézve természet szerinti és minden irány felé terjedő nevelésben részesüljön.

Azonban nem minden családban történik ez úgy, és fájdalom! sokban nem is történhetik. Az anyák gyakran naponta több órán át akadályozva vannak attól, hogy magukat kicsinyeiknek szenteljék, sok anya pedig nem tudja, mit kezdjen 3—5 éves gyermekével, nem érti, mint kelljen benne a lelki szikrát ébredésre hozni, a vágyakat fölélesztetni, az érzéseket gyakorolni, különösen az ezen korban leginkább jelentkezni szokott foglalkozási vágyaknak a hozzá mért tápot és irányt megadni.

Itt kell kisdodóvóintézetünknek segítőleg föllépni, hogy kisdedeink ép és jó nevelésben részesülhessenek.

A házi nevelésnek ott, hol az üdvös szándoknak támogatására és kiegészítésére céloz, a ki nem elégitő nevelést kiegészíteni akarja, a ferde nevelést pedig ellensúlyozni, általán mindet megtenni, hogy e legfontosb életszakban bekövetkező fejlődésre jó és szilárd alap előkészítessék.

Ilyenmű tevékenysége által az ovoda magára a családi életre is jótékony visszahatást szül.

Kisdodóvóintézetek Angol-, Francia- és Németország majdnem minden városában vannak felállítva és az utóbbi államban a Fröbelféle „Kindergarten“ életbe hozatala óta majdnem mindenütt otthonosokká lettek.

(Folytatjuk.)

Rosenberg Henrik,
nyilv. főtanító.

TÁRCA.

Frakk és dolmány közt.

Beszély.

Írta: *Dux Adolf.*

(Vége.)

Még soha sem örtült ember valamely jó cselekedetnek annyira, mint Kis Eszter asszony a levélfelbontási véteknek, melyet ma elkövetett.

Béla röviddel ezelőtt, sőt még most is, elparasztosodva, legszerencsésesebb viszonyban egy városi művelt leánnyal, és szíve szerinti „partie“-val! — ő maga fölszabadítva falusi magányossága alól s legbensőbb összeköttetésben egy művelt gazdag családdal! — annyi gyötrődés után annyira boldogítva! Eszter telve volt boldogsággal és akár sirhatott volna is, sirhatott volna bő könyeket menyé kebelén. De miután még sokat kellett megtenni, mig az lehetséges lesz, be kellett érnie azzal, hogy a levelet meg-

csókolta. Ismét összehajtottta azt, betette boritékjába és felkötötte vendégét, mert a szolgáló épen jelentette volt, hogy a leves az asztalon van.

— A levél jó, — mondá Eszter Maiernek, Isten segítségével majd lesz a dologból valami.

Többet nem szólhatott, mert Béla épen bejött s az asztalhozült, komolyan és kedvtelentül, mint az utóbbi napokban rendesen. Ma még nagyobb fokban vala az, miután anyját és Maiert oly jó kedvben találta. Ez utóbbi vissza nem tartatá magát, s még annál kevésbé nem, mentül többet élvezett a jó borból, mely ma az asztalra került, hogy sokat össze ne hadarjon a szép vári pusztáról, meg gazdjának szép leányáról s Lilienbergerről, a ki kosarat kapott. Béla ma enni nem tudott; Maiernek mindenik szava éles törként járta át szívét. Kedvetlensége nőttön nőtt. Eszter, ki már most tudta, mi bántja őt, kényére hagyta, csak annyit mondott, hogy ma még közleni fog vele valamit, minek bizonyosan nagyon örülni fog.

— Örülhet bizony, ifiur! — vágott közbe Maier, kinek folyton jobb kedve kerekedett. — Miért hagyja érintlenül pohárát? A bor olyan jó! Bizony rátöltök én még egy pohárral, s ha eljő az ifiur hozzánk a vári pusztára, s Ilonkánk teletölt számára egy pohár bort, azt hiszem, hogy még is csak inni fog abból.

Béla haragosan felpattant, s az előtte álló borral tölt poharat úgy földhöz vágta, hogy cserepei mindenfelé szétrepentek. Nem akarom a maguk borát! s mit akar ez, anyám? — kiáltott haragos önkívületben, mialatt Maierre fenyegető ökölrel rámutatott.

Maiert az ijedség azonnal kijózanította, és esdőleg tekintett Eszterre, hogy védje meg ezen borzasztó veszedelem ellen.

Eszter el volt ragadtatva. Boldogsággal telt pillanattal tekintett Bélára, ki most haragjában sokkal szebbnek és férfiasabbnak tetszett neki, mint valaha; és még soká legelheté vala szemét tekintetén, ha anyai szeretete nem győzelmeskedett volna az anya hiúságán. A helyett tehát, hogy egyenest válaszolt volna neki, azt mondá:

— Béla fiam, ő már tudja, hogy te ki vagy, szeret is téged, és Isten segítségével egymásé lesztek. Baumfeld ur beleegyezik s magam is. Még ma által fogunk menni.

— Baumfeld ur csak holnapután jő! vágott szavába Maier; ő csak minden vasárnap jön a pusztára.

— Tehát vasárnap, — folytatá Eszter, — és csak te tőled függ, ha valljon tovább is akarsz-e parasztnak tartatni, vagy pedig nem.

Béla anyja első szavára lebecsátotta volt fenyegetően fölemelt karát; darab ideig úgy állt, s láthatóan szavak után ktszködött, de hasztalan. Némán s egy könnyel szemében anyja kezére forró csókot nyomott s kisietett.

Maiert csak most tért ismét magához ijedtségéből s a Béla által földhöz vágott pohár cserepeire mutatva, nevetve mondá: „Masel tow!”

Eszternek csakhamar nagy öröme telt Béláján. Szégyelte magát, s a divat volt azon fa, melynek leveleivel szégyenét, parasztos kinézését eltakarította.

Szerencséjére azonban nem kellett azonnal a dolmány iránti előszeretetéből a frakkhoz által térnie. A nemzeti tüntetés, mely akkoriban a ruhatorvényt szabni kezdte s a frakkot száműzte, hogy a zsinóros kabátot uralkodóvá tegye, némi compromissiot hozott létre, mely Bélának lehetségessé tette, hogy parasztos dolmánya és anyja frakkja — a Scylla és Charybdis közt, — szerencsésen átevezhetett, s hogy Ilonka előtt a magyar deli nemzeti öltönyben megjelent.

Sir Montefiore Mózes levele marokkói utjáról.

(Vége.)

Tangierbe érkezvén kellemesen tapasztaltuk, hogy azon gondoskodás és nyájasság folytán, melyet Pariente Mózes ur, a községi előljáróság elnöke, Nahon Mózes ur, annak alelnöke, valamint egyéb tagjai is irányunkban kifejtettek, fogadtatásunkra egy igen szép ház készen tartatott, és a fenemlített uraktól valamint az összes zsidó lakosságtól a legszívélyesebben fogadtatunk; és szabadjon nekem e helyen mielőtt tudósításom leglényegesebb pontjára visszatérnék, ki nyilatkozhatnom, hogy hálás elismerésemet nem fejezhetem ki eléggé a jóakarát és jószívűség azon számos jeléért, melyeket itteni tartózkodásunk alatt naponta tapasztaltunk. Nem mulaszthatom el továbbá a kellő dicséretet kimondani azon értelmi és nevelési haladottság felett, mely hitsorsosinkat és azoknak családjait Tangierban kitünteti, kikkel megérkezésem óta összekötötésben lenni szerencsém volt.

Itt szintén örömmel fogadtam hitsorsosim küldöttségeit Gibraltar-, Tetuan-, Alcassar-, Larche-, Arzila- és Mequinezből. Méltányolnom kellett, hogy ezen nyájas érzelmek tanúsítása az illetőknek nagy időbeli áldozatba került, és hogy ezen birodalomba való utazásuk sok költséggel, fáradsággal és nehézségek legyőzésével járt. Feliratokat vettem hitrokonaimitól Fez-, Azemor- és Mogadorban.

Szombaton reggel, f. h. 12-én isteniszteleten voltunk azon zsinagógában, melyet Esbriquet József ur, gazdag hitrokonunk Tangierban saját költségén építtetett, és ki ugyanaz napon a zsinagógában azt hirdetté ki, hogy küldetésünk emlékére ezen szent épületet oda ajándékozza a szegények számára, s ezen nyilatkozatban azt is kijelenteni sziveskedett, hogy ezen magasztos ajándék fele részben nevemmel köttessék össze, a másik fele pedig feleségének — Esbriquet Mirjam asszony — és fiának neveivel. Ön alkalmasint osztja azon óhaját, hogy e nagylelkű, ájtatos és emberbaráti tény azon tüdősv következményeket eredményezzen, melyeket a bőkezű ajándékozó elvárni jogosítva van.

Vasárnap f. h. 13-án szerencsés voltam tisztelkedni Sir John Hay Drummond Hay, a Bath rend Comthurja (K. C. B.), angol követnél, és vele és Reade főconsullal értekezni ktl-detésem tárgya felett. Ezen urak igen nyájasan fogadtak, és tán felesleges önök és az angol-zsidó közönség előtt annak fölemlítése, mennyi tisztelettel és hálával tartozunk nekik azon számos fontos szolgálatért, melyeket ők a marokkói zsidóknak tettek és most is tesznek.

Ugyanazon napon (Samuel ur kíséretében) Don Francesco Merry Colon, spanyol ügyér kezébe tettem le azon levelet, melyet apjától kaptam, továbbá azon ajánlólevelet, melyet Miraflores marquis Madridban nekem kézbesített, szintugy a többi Madridban nyert levelet.

Örömmre szolgál mondhatni, hogy a spanyol ügyér igen nyájasan fogadott, s azonnal készen nyilatkozott arra, hogy a két Tangierben letartóztatott egyént, a 20 éves Rabbati születéstü Elkáim Salomot és a 22 éves marokkói születéstü Bernháros Jakabot, szabadon bocsátassa. Levelet is ígért nekem a mór kormányhoz, melyben a spanyol kormány nevében azon óhaj nyilvánítja, hogy a Saffi-ban levő két szerencsétlen fogoly — Szaida és Mukluf — ellen intézett kereset felfüggesztessék. Egy órával ezen tisztelgésünk után már annak látásán gyönyörködöttünk, hogy a két fogoly, Elkáim Sálom és Bernháros Jakab mint szabad emberek jelentek meg lakásukon.

Ámbár a spanyol ügyérnél csak későn vasárnap délután tisztelegtem, mégis a következő nap (hétfőn f. h. 14-dikén) azon örömben részesültem, hogy tőle kis jegyzéket kaptam, melyben késznek nyilatkozik kívánságom teljesítésére, hozzá mellékelvén a megígért levelet. Ezt megkapván azonnal Sir John Hay Drummond Hay-hoz folyamodtam, hogy engem és Samuel urat Sid Mohammed Bar g a s e h, külügyminiszternél Tangierben mutasson be. Sir John elkísért bennünket a miniszterhez, kinek a spanyol ügyér levelét átnyújtottam, melynek tartalma felett örömet fejez ki, s azt ígérte, hogy külön futár által császárához Marokkóba indíttatja. Azt állítja azonban, hogy véleménye szerint a válasz csak egy hónap múlva érkezhetik vissza.

Egyidejűleg az angol ügyér is levelet intézett a szultánhoz, melyben azt nyilváníttotta, hogy az angol kormány a spanyollal egy véleményben van. Hogy pedig a foglyok minél előbb felszabadíttassanak, folyamodtam, hogy a szabadonbocsátatási parancs egyenesen Szaffiba intéztessék.

F. h. 16-án főt. Bengio mordechai főrabbinál tisztelkedtünk, és ugyanazon napon szerencsém volt az angol ügyér által a többi hatalom, u. m. francia, spanyol, amerikai, olasz, portugál sat. Tangierben székelt ügyvéreimél, kikhez leveleim is voltak, bemutatattani.

Hazajövéen a mór miniszternél tett látogatásomból, tisztelgő küldöttséget találtam magamnál, mely körülbelül ötven mórból s azok főnökeikből állott, kik igen távol vidékről jöttek, felkérve közbenjárásomat törzstik egyik elfogott tagjának kibocsátatása iránt, ki már harmadfél évet börtönben tölt azon gyanu miatt, hogy két zsidót megölt volna. Minthogy ezen szerencsétlen teremtés oly hosszú időn át a mór tömlöcök gyötrelmeit csupán gyanu következtében állotta ki, anélkül, hogy pere megkezdett volna, méltányosnak tartottam, hogy ez ügyben közbenjárjak, és örömmel mondhatom, hogy lépéseimet siker koronázta. Egynehány óra múlva láncaitól megszabadult, és ő törzsrokonai által hozzám kísértetett, hogy nekem kiszabadulásáért köszönetet mondjon, és a főnökök ünnepélyesen adták szavukat, hogy jövőre készek elvállalni a felelősséget minden zsidó biztonságaért, ki nappal országukon át fog utazni. Én hajlandó vagyok nagy súlyt fektetni ezen ígéretre, minthogy világos előttem, hogy ezen emberek nem volnának képesek ebbeli ígéretüket azokra is kiterjeszteni, kik gondatlanul éjjel utaznak.

Elismeréssel említhetem, hogy a katolikusok és mórok vallási hatóságai a tisztelet és jóakarát kifejezéseiben részesítettek.

Tegnap estve, f. h. 17-én szerencsém volt lakásomon nagy számú társaságot láthatni, mely a főbb zsidó családok kétnemű tagjaiból állott. Tudós és kedves utitársam, Dr. Hodgkin egy általa irt előadást tartott, mely spanyol nyelvre lefordított, mely alkalommal természettudományi kísérleteket is mutatott elő, melyeket Dr. Hodgkin ur szives volt ezen estélyre előkészíteni. Öröm volt nézni, mennyi érdeklődéssel és értelmiséggel fogadtattott ezen oktató és mulattató előadás.

Akár mily remények tápláltattak elindulásunk előtt küldetésünk sikeres megoldása iránt, mégis alig volt sejthető, hogy elutazásunk napjától számítva alig egy hónap alatt az isteni gondviselés kegyelme ilyen eredményekre vezessen.

Tudomásom szerint a szultán igen kegyelmes indulattal van zsidó alattvalói iránt, és ezen kedvező körülmény, valamint azon nyájias biztosítások, melyeket az európai hatalmak Tangierben levő képviselőitől nyertem, azon reményre jogosítanak bennünket, hogy a marokkói zsidók fényesebb jövőnek nézhetnek elébe.

Még azt is meg kell említenem, hogy ámbár Isten segélyével küldetésünk fő tárgya szerencsésen elintéztetett, mégis úgy vélekedem, hogy munkánk még nincsen teljesen bevégezve, és

hogy kötelességem ezen vidéket előbb el nem hagyni, míg a foglyok ténylegesen ki nem szabadulnak. Meg vagyok győződve, hogy a szultán megkapván a sürgönyöket, a szükséges parancsolatot ki fogja adni.

F. h. 15-én kelt táviratomban arra utaltam, hogy a szultánt Marokkóban meglátogatni szándékozom. Ezen utnak célja lenne ő Felségének megköszönni azon kegyességet, melylyel a spanyol s angol kormányok kívánalmait teljesítette, azon nyájias hajlamot, melylyel zsidó alattvalói iránt viseltetik; továbbá azon kérelmet nyilváníttani, hogy kegyelmét és pártfogását ő Felsége is terjeszsze ki reájuk, és hogy azon lealázó szabályokat függesztesse fel, melyek alatt a belbirodalom zsidói még most is szenvednek. Hazatértem előtt nem fogom elmulasztani, hogy ily fontos tárgyakat elvégezzek ezen hosszú, fárasztó és veszedelmes utazás alkalmával.

Köszönettel tartozunk önnek, tisztelt ur, az angol zsidó képviselő testületnek (Board of Deputies), angol-, francia-, német-, olasz- és amerikai hitrokoniuknak, önök és azoknak összműködése- és bátorításaért; kormányunknak és hivatalnokainak, a spanyol kormányknak, báró Lionel de Rothschild, parlamenti tagnak, Sir Anthony Rothschild, baronet és báró Meyer de Rothschild, parlamenti tagnak azon tetemes segélyért, melyet nekem nyújtottak; köszönettel tartozunk továbbá mindazoknak, kik vállalatunkat szerencsével elősegítették. De mindennek fölött mind magunk, mind községünk szent kötelme, hogy a Mindenható előtt hálaimákat rebegjünk el, ki kegyében és szeretetteljes kegyességében gyenge törekvéseinkben erősített és gyámolított, és azokat jóltevő sikerrel koronázta.

Én a legkisebb kételyben sem vagyok azon két szerencsét, len egyén ártatlansága felül, kik mégis kivégeztettek. Fájdalomigaz, hogy mi a holtakat feltámasztani képesek nem vagyunk, de vigasztalásunkra szolgál a gondolat, hogy azon boldogtalan események, melyek küldetésünket okozták, jó eredményeket idézendnek elő, s későbbben bizonyára örömlünkre szolgál, ha a marokkói birodalom számos zsidó lakosságának (körülbelül fél millió lélek) jólétéről és üdvéről értesülünk.

Nagy megelégedésemre szolgál a jelen levél befejezése előtt legmelegebb hálámát nyilváníttani utitársam, Samuel Samson ur iránt azon fáradhatlan buzgalmaért, melylyel minden törekvésemet gyámolította.

Hasonlóképen nagy élvezetet nyújtott nekem Dr. Dodgkin Tamás és Guédalla urak társasága.

Ki egyébiránt sat.

Montefiore Mózes,
(Jew. Chr.)

(Felolvasás az „I. M. Egylet”-ben, febr. 6-án 1864)

© Hirschler Ign. tudor ur tartá bevezető szabad előadását a szemüveg használatáról, melyet legközelebb folytatni és befejezni fog. — Rendkívül érdekes történeti visszapiillantás és ezzel karöltve annak kiderítése, hogy a közműveltség vala mindig és minden népnél a szemüvegek általános elterjedésének fokmérője, képzé magvát e visszapiillantásnak. Nem tudjuk, de legjobb akaratunk mellett sem tudhatnók utólagosan követni a t. tudor urat történeti excursiojában, mely a legrégebb idők homályából indulva ki, ha jól emlékszünk Bacon-Roger (a 13-ik század) idejéig a szemüveg hiányának visszhatását festé.

Különös hatással volt a hallgatóságra nézve a t. tudor azon igen szelleműs megjegyzése, mely szerint, ha már ős időkben lett volna a szemüveg, illetőleg a látású fölfedezve, igen valószínű, hogy a philippi mezőn az egyeduralkodásra vágyó triumviratus

ellenében a köztársaság győz vala, mely győzelemnek okvetlen, hatalmas befolyása leendett az emberiség politikai továbbfejlődésére.

A szemüvegek fölfedezése utáni első századokban különösen a hollandiaiak foglalkoztak azok készítésével, és emelkedvén a közműveltség, a szemüvegek használata is annyira kezdte terjedni, hogy e mesterség igen nyereségessé lön.

Ezek után a t. tudor áttért magára a szemre és ennek belalkatára, azon igen természetes okból, hogy az általa a szemüvegekről egy másik alkalommal elmondandók, a hallgatók által annál alaposabban megértessenek.

Itt helyén látjuk megjegyezni azt, hogy t. olvasóink ez érdeemben csak oly referatutumot várjanak el tőlünk, a milyent a szemeszetben teljesen avatlanak nyújthatnak egyszerű hallás nyomán!

A nagy Keplernek a 16-ik század elején — folytatá előadó — azon nagy horderejű fölfedezése, mely szerint egy gertyalángnak kétdomboru (biconvex) tüveg lenesén keresztül futó sugarai megfordított képecske alakjában tűnnek föl a lencse mögött létező sötét ellenzőn, Keplert a hires camera obscura construálására vezérlé, mely constructio hatalmas lépés vala a látás megértése felé. — Persze hátramaradt még mindenféle lát-rejtély magyarázata, mint a milyenek: a lencse megfordító erejének dacára a testnek szemünk előtt való egyenes, természetes helyzete, — a testek két szemünk dacára való egyszerű föltűnése; — továbbá azon tehetsége a szemnek, melylyel megítélni bírja a testek távolságát, térfogatát, színét, sőt megközelítőleg még benső összeállását is sat. — mind megannyi kérdés, melyek megfelelésére első impulsust Kepler adott sötét-kamrája által, annyiban, a mennyiben minden kételyen föltílvé helyé az, hogy a szemünkben létező szerves lencse sem tesz egyebet, mint hogy a szem hátterén levő ellenzőre, azaz: az ugynevezett ideghártyára veti a kültetek megfordított képét, melyet az ideghártya érzelmi sebességgel az öntudathoz juthat. Erre következtet a lencse törerejének igen tanulságos magyarázata, karöltve az állítások demonstratív próbáival; és végre rövid megemlítése azon, a hölgyek között uralkodó előítéleteknek, melyek a szemüvegek viselését előttük oly igen félelmissé teszi.

Szívesen közölnök még mindazt, mit e minden tekintetben kitünő és lelkes előadásból tanultunk, de helyszűke miatt ezáltal csak még annak megérítésére szorítkozunk, hogy ezen előadás, mely nyelv tekintetében is, a magyar műnyelv bámulatos haladottságáról egyrészt, másrészt pedig és főképen előadónak fényes tehetségéről adá a legvilágosabb bizonyosságot — mondjuk, hogy ezen előadás ujjlag tanuskodik az „Izr. M. Egylet“ legutóbbi sáfarkodásának majdani biztos és dus gyümölcsözéséről! Az „Izr. M. Egylet“ t. igazgatósága, a mint mi tudjuk, első honunkban a népszerű tudományos előadások dicséretes tapintattal megállapított rendszeresítésében, és ismervén honunk, de különösen városunk zsidóságának törekvő szellemét, bátran mondhatjuk, hogy közel hozzánk azon idő, melyben a nagy közönség méltányolni fogja ezen Egylet nemes buzgóságát, és fevallhatási életrevalósági képessége mellől lassan-lassan el fog tűnedezni az a mai napság oly nagyszámu kérdő- és felkiáltójel!

Ezt az egylet, de különösen a zsidó közönség javáért és értelmi súlyának hovaelőbbi növekedéseért őszinte szívből ohajtjuk!

LEVELEZÉSEK.

Zalat levelek.

III.

Zala-Egerszeg, január hóban.

A községi élet zajtalan folyamát nem háborgatják sem a

világesemények, sem országos kérdések szenvedélyes hullámai; tükre sima, tekintünk fenekére!

Honi községeink közt a zala-egerszegi koránsem tartozik az elsőrangúak közé, s a mit róla mondó lesznek, mindössze sem eredetében, sem következményeiben oly rendkívüli, hogy ugyanaz némely módosítással más községben is elő nem fordulhatott volna.

És, ha Ön becses lapját és t. olvasóinak figyelmét mégis igénybe veszem, akkor ez épen azon általánosságnak tulajdonítandó, melynél fogva az ezen községről előadandó dicséretes vagy kevésbé helyeselhető ügyek egyéb községekre nézve is vonatkozással és így talán nem minden érdek nélkül lehetnek. De engem e községhez annyi szeretet fűz, és jóléte annyira fekszik keblemen, hogy meg nem vonhatom tőle azon áldást, mely ügyeinek a nagyobb közönség, a nyilvánosság foruma elé hozatása által reá okvetlenül hárulni fog.

De ha egyáltalában a községek boldogulása az államtestre nézve életkérdést képez s így minden egyes honpolgár figyelmét méltán igénybe veszi, mennyivel fontosabb és döntőbb reánk zsidókra s különösen magyarhoni zsidókra nézve hitközségeink szervezése s boldogulása! Mert azon érdekek, melyek valamely falu-, város- vagy megyében az illető ősszes közönséget érintik, solidaritásban vannak a többi közönség-, s így az állam érdekeivel, a miért is mindig viszonos támogatásra számíthatnak. De a mi hitközségeink, melyek ily falu vagy város községén belül csupán a maguk vallási érdekeik biztosítása végett szerveződtek, a helybeli hitkonokon kívül sehol sem találnak támogatást, mert központi képviselő hiányában — a laza szellemi köteléken kívül — nincsen meg azon szerves összefüggés, mely a honi zsidókban egy egésznek öntudatát keltené föl, és mely őket azonos célok követésére serkentené.

Midőn a zsidó hitközségek ekként mégis önerejükből főállásra vannak utalva, mi sem üdvösebb egy ily önkormányzati életre nézve, mint a lehető legnagyobb nyilvánosság.

Célom nem lehet tehát egyéb, mint intés, figyelmeztetés; és hogy őszinte szándékom ne vonathassék kétségbe, nem is fogok neveket említeni, tudva, hogy az, kit illet, vagy a kik a viszonyokhoz közel állanak, egyetlen betű által is meg fognak érteni, egyebek pedig csak az események iránt viseltethetnek érdekekkel.

Zala-egerszeg zsidó hitközsége a honiak közt mintegy a harmadrendűekhez tartozik, értelmisége aránylag elégséges, vagyonsága is megfelelő. Az értelmiséget illetőleg, ez mint egyébutt a különböző rétegekben a vagyonság szerint kisebb vagy nagyobb; habár mondható, hogy az alaposb műveltség, mely könnyen elválasztható a tündöklési vágytól, inkább a régibb mint az újabb időkben meggazdagodott családoknál keresendő. Különben pedig a zsidóságnak vagyonság szerinti alsóbb rétegeiben, hová többnyire mesteremberek és kisebb kereskedők tartoznak, majd mindenütt föltalálható a maga rangját megillető műveltségi fok. — Ha a családokon belül nem kizárólagos is mindentűl a magyar nyelv használata, mégis föltötte tulnyomó a magyarul beszélők száma s a zsidóság többségének mind társadalmi, mind politikai szelleme azonos a vidék egyéb polgáraiéval.

Magának a községnek vagyona nem a legkedvezőbb, de nem is aggasztó állapotban van; sőt remélhető, hogy — a miről később szólandunk — ha rationalisabb kezelés alá jutand, terheitől meg is fog szabadulni. Vallási tekintetben kevés azoknak száma, kik erőnek erejével orthodoxoknak szeretnek tekintetni s így egy kis-mártoni vagy szikszói prófétának nem igen fogna jámbor híve akadni. — A rabbi (mellesleg legyen mondva, hogy magyar létére nem igen tud magyarul) nem bír sem egyesek-, sem a községnél kiváló befolyással. A párt, mely az értelmiség ellenére hozta a községbe, nem sorakozik szorosán melléje; de jelentéktelen is a rabbi tevékenysége s inkább passivitás és meg nem ve-

tendő türelmesség által birta azokat közönyben tartani, kiket tisztelőtül megnyerni képessége nincs.

A község tanodái elég jó karban vannak, mi az iskolabizottság néhány jeles tagjának, de különösen a tanítás körüli érdemekben megöszült igazgató-tanítónak köszönhető. — A szegények gyámolítására maga a község nem igen sokat tehet; de e tekintetben példás vagy 3—4 családnak a jótékonyágban s a szegények gyámolításában gyakorolt versenyzése, úgy hogy a községi szegénységi ügy épen nem mondható nyomasztónak.

A községi képviselőben rendszeren néhány, értelmiség vagy egyéb tekintély által kitűnő férfiak voltak irányadók. Hogy ez ügy állását alaposan megítélhesük, egy tekintetet fogunk vetni az e hó elején végbement községi tisztújítás eredményére.

F—f.

Miskolc, febr. hóban.

„El Haadarim,“ egy 43 nyolcadrés oldalú röpiratka, melynek névtelen szerzője, midőn a 32-ik oldalon szerénytelenül önmagát mutatja be követendő példának, kifecsegi, hogy ő kelme bizony hamis egy rebe.

El Haadarim magyaritva annyit tesz, hogy „a nyájoknak“ vagyis inkább a „birkáknak“; veleje- és moráljánál fogva csakis birkáknak szólhat, mert jóllehet, hogy szerzője bevezetésileg szent köpenybe burkolózva az izr. vallás előrsének hirdeti magát, az egész firka minden igazi vallásossággal, józan észszel, erkölcs- és ép gondolkodási móddal homlokegyenest ellenkezik.

Ugy látszik, a szerző sajtópertől való félelmében tartá titkon nevét, vastag tudatlanságát, pogány bujtogatását mesés alakban találja ki; azonban szegény tapasztalatlan, mindazon bárgyú meséket végre mégis a maga saját elveinek vallja, sőt nézetei bizonyítgatására hozza föl, és midőn előrsnek toladodik fel, elárulja, hogy szidalmaival sajátképen Miskolcra céloz.

Mózes vallásával ellenkezőnek állítja azt, hogy az ember az ő testamentumon kívül bármi néven nevezendő más munkát olvasson, de meg az idegen, kiváltkép pedig a német nyelv megtanulása is tilos, a hol pedig ez már elkérülhetlen szükségé vált, ott 36 lapon át szigorúan elkéri kőt minden igaz zsidó hívőnek, hogy ezt csak nem izraeliták által eszközöltesse.

Remekműveket, bölcsészeti munkákat sem szabad olvasni, — a regényt szintén a tudományok sorába igtatja — oh sancta simplicitas!

Ezen badarságok után a 20-ik lapon kezdődnek a mesék; mutatvány kedvéért a legremekebbeket ide igtatjuk:

Az 1-sőben egy híres gaon egy karénekes imaház árnyékában sem akart elmenni, — oly egy embertől, ki a 36-ik lapon 32-ik sorban oly értelemben nyilatkozik, hogy ha a sors akarja, az ember akkor is nyerhet lutriu, ha nem is tett, — ilyen példát nem bámulunk.

A 2-ikban egy a minori ad majus álokoskodás van, Izrael népét nevetlen, pajzán királyfihoz hasonlítja, s azt fejtegeti, hogy az ódon imaházban azért történik az ima oly lármával, mert Izrael istennek választott népe és gyermeke, a fiúnak pedig nem kell az apját, mert ismerőse, úgy tisztelnie, mint kell egy ismeretlent, — szerző tán soha sem mondá a **מִן מַה**-t vagy a **בְּכִית** **אֱלֹהִים נְהַלִּיךְ בְּרַגְשׁ**-t, — ezért van a karénekes imaházakban rend, mert a benne összesereglettek, valaki ismeretlen t. i. Isten előtt képzelik magukat. A tréfás szerző szerint az izraelitáknak csak gyűlhelyeik (**בֵּית הַכְּנֶסֶת**) vannak, nem pedig imaházuk — e szerint egy categoriában a casinóval — vásárral, vagy lakodalmi gyűlhelyel sat., s mégis e röpiratban 17 sz. alatt építési szabályokhoz kíván ragaszkodni. Ez alkalommal egész komolysággal szerző egy más röpiratot is megígér a karénekes templomokról — (örültünk neki, ha még mulatságosabb találna lenni!)

A 23-ik lapon a karénekes imaház korbáza a belejáróknak, minthogy azok mindnyájan lelki bajban szenvednek; már itt szenvedélyessé kezd lenni a szegény ember, és sértegeti azon rabbikat, kik ilyen imaházakat ttrnek, és üldözésre unszolja párti-veit. (Mily szerencse, hogy a ludnak szarva nincsen!)

A 3-ik mesében a német hitszónokot színésznek nevezi, és neheztel a miatt, hogy annak feddő szavai folytán a hallgatóság nem gerjed haragra, holott a rebe droséjára nagyon megharagszik. — A similis simili gaudet-féle okoskodást akarván érvényesíteni, példát hoz fel a boldogtalan, hogy az egyszeri mészároslegény pajtása által megüttetvén, nevetett, az idegenre pedig, jóllehet az csak gyöngén érintette, haragosan ráförmedt.

A 4-ik számú mese személyeskedés, Pozsonyba szól; hiába minden tagadás — ez kolozsvári harag; szinte ilyen, hanem már szerzőhöz inkább illő — mert gorombább — az 5-ik számú, midőn a sértettet jubborbe öltözött farkashoz hasonlítja. — Mekkorát nevetnek majd erre Pozsonyban! tudom, hogy eszedesen el is mondogatják: E firka szerzője oroszlanýbörbe burkolt füles; a mig hallgatott, tekintélye fenmaradt, de már most szava elárulta. . .

A 13-ik sz. a. az foglaltatik, hogy a kártyázás nem oly nagy vétek, mint a német olvasás; ez már a rendőrségnek szól, erre nekünk semmi megjegyzésünk nincsen.

A 17-ik sz. a. a felebaráti szeretet tökéletesen le van gyilkolva; nem szabad együtt lakni, de még érintkezni sem az olyanokkal, kik a haladás vétkében részesülnek; — mi úgy tudjuk, Mózes könyvében a felebaráti szeretet egy minden feltétel nélküli parancs.

A 20-ik pontban azok számára, kik nem héber nyelvű tudományokkal foglalkoznak, a rettenetes még bűnbánást sem akar megengedni.

A 26-ik sz. a. felemlit egy szentet, ki a németül beszélőkre és a német nyelvet tanulmányozókra egyházi átkot szórt, és csak hatásági kényszer folytán vonta azt vissza.

A többi mesében semmi érdekes nincsen, csak egy kis Geisterbeschwörung arra nézve t. i., hogy Dessauer (Mendelssohn) ne bocsáttassék a paradicsomba, — és egy mulatságos nyelvészeti értekezés a jüdisch-deutsche Kauderwelschről.

Mi sejtjük, hogy kicsoda lehet e haszontalan firka szerzője, minthogy e lapok tavaszi számaiban egy ily tartalmu drosét megírói alkalmunk volt, és miután a műveltségnek és tudománynak csak is ilyen ellensége lehet, bizvást állíthatjuk, hogy ez senki más, mint az, kinek sikerült mindeddig megátolni, hogy Szikszón oly rendezett iskola állíttassék, minőt a n. m. k. helytartótanács egyik rendelete parancsol; a 14-ik sz. mese egyébiránt erre nézve bővebb fölvilágosítást ad.

Ezen előrsnek jelleméről, ki a bevezetésben pontificálni kíván Mózes vallása felett, majd máskor, a midőn a végszükség parancsolni fogja. Annyit azonban jó lesz tudni, hogy Mózes vallása tiltja a **בְּתַבְּיָוֹשׁ**-ot, és hogy a talmud az újabb jószokat nem a legkedvezőbb világításban tünteti fel.

Duschak urnak az „Israelitben“ tett nyilatkozatával nem elégszünk meg, mert jóllehet a mi hitványságánál fogva minden bírálaton alul áll, s mi az ítéletet leginkább a közvéleményre bizoni szeretnők, mindazáltal, miután e botrányos irat szerzője kétségen kívül rabbi (lelkipásztor) a benne foglalt veszélyes bujtogatások azok, melyek kötelességünk ké teszük a felszólalást, és melyeket bizonyára a rendőrség sem fog elnézni.

E röpirat szerzője, miután a felebaráti szeretetet lábbal tapossa, ügyeért úgy ellen önfeláldozásra (23-ik lapon) unszol, testvért testvér ellen izgat, községünkben az egyenetlenség magvát szórja és átkot vet arra, ki nemzeti vagy más nyelven szól vagy azt csak tanulja is — joggal megérdemli a bujtogató, izgató és csendzavaró nevezeteit.

Azon körülménynél fogva pedig, hogy e röpiratban a gondolkodás törvényei elhanyagolják, és az erkölcsi eszmék nem az ép értelemnek, hanem alárendelt ingereknek, szenvedélyeknek kifolyásai, szerzőjét bátran elmek órosnak mondhatjuk.

Mindkét esetben csodálkozunk kell azon, hogy ily veszedelmes ember miként örülhet még személyes szabadságnak s hogy illető helyen e röpiratról mindaddig tudomást nem vettek. *)

g.

Bécs, febr. 8.

Szomoru kötelességet teljesíték, midőn azon gyásztisztelet-ről teszek jelentést, mely tegnap az ujonnan alakult Bet-ha-midras helyiségekben végbement. Az összes zsidóság és közvetlenül a művelt Némethon két férfit vesztett, kik nemes jelleműk, a zsidóság iránti lángoló szeretetűk és mély tudományosságuk által oly annyira kiváltak: dr. Sachs Mihály a klasszikai ókor hírneves buvára s dr. Veith porosz képviselő jelentékeny politikai capacitas elhunytá által. — A két megdicsőült az életben a nemes barátság kötelékei fűzték egymáshoz és most szellemük egyestlén halad az istenség s halhatatlanság mennyei magaslatára felé.

Dr. Jellinek a boldogultak tiszteletére a Bet-ha-midras helyiségein méltóságteljes gyásztiszteletet rendezett s a feketére bevont szöszekre lépven, ihlett szavakkal ecsetelé Sachs jeles működését, a zsidóság iránt kifejtett tevékenységét, és tudományi jelentőségét; kiemeli költői remekességét, mely számos művében tündöklől, továbbá alapos klasszikai avatottságát, mely által a nemzsidó buvárok számára hozzáférhetővé tette a thalmud klassika-philosophiai forrását; feltünteté a boldogult képzelmenek teremtőerejét és roppant nyelvismeretét, melyeknek párosítása által a spanyol zsidók irodalmában új korszakot nyitott; dicsérőleg föl-emlité végül történelmi munkálatait, a szent irás egy része, vaia-mennyi ima s a pijutimok fordításában szerzett maradandó érdemeit.

Dr. Veith-ra áttérve kiemelé szónok a boldogult politikai jelentőségét, melyet a törvényhozó testületben hitrokoni jogainak védelmére érvényesített; magasztalta a baráti szövetséget, mely közte és Sachs közt fenállott, és melynek gyümölcse a „Stimmen vom Enphrat und Jordán“ című remekmű. — A lelkes szónok szavai élénk viszhangot keltettek a hallgatóságban és meggyőzhetők ezt, miszerint a zsidóság becsületét mi sem emelheti inkább, mint a tudományosság és különösen a zsidó tudományok föntartása s ápolása s azon férfiak tisztelése, kik a tudományok iránt érdemeket szereztek.

β

Vegyes hírek.

= Lapunk zártával vesszük a nagyfontosságú hírt, hogy a nm. helytartótanács f. é. március hóra bizalmi férfiakat hívott meg a zsidóügy fölötti tanácskozások végett. A tanácskozások tárgya, mint halljuk, főkép az iskolai pénzalap hováfordítása és a rabbi képző-intézet fölállítása leend. — Anélkül, hogy az ezen hírhez köthető reményeinkről már most bővebben nyilatkoznánk, még sem mulaszthatjuk el a m. kor-

*) Mi is elolvastuk e nevezetes szellemi terméket s részünkről azon indokokat, melyek szerzőjét annak létrehozására bírták inkább csendes őrzőngésben, mintsem bujtogatási szándékban véljük gyökerezni. Egyébként humoristicus olvasmánynak, minek hihetőleg maga a szerző is szánta, eléggé megjárja; kár is volt tehát miatta annyira felbuzdulni.

Szerk.

mány iniciatíváját e nyomasztólag ránk nehezedeő megoldatlan kérdésekben teljes elismeréssel méltányolni. A ki-nevezett bizalmi férfiak következők: Brüll rabbinatusi ülnök, Tornyai Schossberger S. W. község. előjáró, Posner Kár. Lajos kereskedő (mindhárom Pest-ről), dr. Steinhardt főrabbi (Aradról), Hirsch A. főrabbi (O-Budáról), Pappenheim (Pozsonyból), Geiringer (Stomfáról), Singer (Tatáról), Deutsch (Győről), Kain orvostudor (Kassáról), Weiser orvostudor (Ab.-Szántóról), Grünbaum (Temesvárról).

— Treuer Dániel, a főváros egyik legtisztelendőbb s legérdemesebb tanítója, f. hó 6-dikán élte 64-dik évében jobb létre szenderült. A fővárosban 34 évig páratlan szorgalommal működven egész családok neki köszönhetik műveltségüket. Treuer ama ritka külföldi tanítókhoz tartozott, kik intézetükben a nemzeti nyelvet meghonosították, úgy hogy épen róla olvastuk az „Izr.-Magyar-Egylet“ által közzé tett iskolákról szóló évi jelentésben a legfőtünőbb haladást a magyarosodás terén. Mint atya és férj is példásan tudott oda működni, hogy háza becsületét mindig fenntartsa. Az utolsó években az elhunytat igen művelt és a tanításra általa nevelt leányai képviselték, azért biztosan remélhetjük, hogy a kitünő intézet továbbra is a közönség részéről ugyanazon pártfogásnak fog örvendezhetni. Az elhunyt f. hó 7-dikén délután 4 órakor a közönség általános részvéte mellett temettetett el, mely alkalommal a helybeli főrabbi gyászbeszédet tartott. Béke poraira!

— A „Coneordia“ című betegsegélyző egylet közgyűlésén a választásnak következők eredménye lön. Elnök: Posner K. L., al-elnök: Deutsch Samu, pénztárnok: Wertheimer F. S., ellenőr: Tauszig József. gazda: Steiner Bernát urak.

* Az alföldi izraelita földmivelő és iparosegylet Debrecenben rendezett jótékony táncvigalma 706 frnyi tiszta jövedelmet hozott; ennek fele a debreceni szűkölködők fölsegelésére, másik fele pedig az egyleti alap javára fordítatik,

— (Dr. Luigi Luzzato), velencei 22-éves fiatal hitrokonunk, alig hogy Páduában a jogtani folyamat bevégezte, az olasz kormányzó által a nemzetgazdaság tanárává nevezett ki a milánói akademiánál.

Szerkesztői levelezés.

Ungár Mór tanító urnak Eleken. Szívünkben köszönjük a meleg sorokat, de még inkább a tetteges részvétet; megbocsátja azonban, ha a mellékelt beces sorokat ezuttal magániratainkhoz tesszük. Várjuk a jövődőt, s ha szükség leend rájuk, akkor sem lesz késő. A-d megyében úgy áll a dolog, hogy bizony többet is várhatnánk onnan. További működésének sikert kívánunk. A kért mellékleteket elküldjük.

Z. E. urnak Vác. Mi sem akarjuk az érdemtől megvonni a koronát, de az ilyest legjobb alkalmilag fölhasználni. A másokra nézve feleletet nem mondhatunk, miután nem láttuk.

Kerekesre. Miután névaláírást nem láttunk, az ügyben mitsem tehetünk.

B. urnak, Keszthely. A jövő számban.

Dr. S. L. urnak Nagy-Kanizsán. Beeses sorait nagy örömmel olvastuk s várva várjuk az ígért teljesítést.

Dr. Fischer Henrik urnak Déván. Szives fáradozásáért fogadjuk benső köszönetünket.

Dr. D-n urnak, Veszprém. A lapot küldjük; várjuk a gyakoribb találkozást.